

Naar een actualisering
van het wetgevend kader
voor kunst in opdracht en
een beleidsvoorbereidend
praktijkonderzoek voor de
realisatie van kunst in het
publieke domein

Eindnota - vervolgtraject
6 april 2018

Op vraag van:

Vlaanderen
verbeelding werkt

**DEPARTEMENT
CULTUUR, JEUGD
SPORT & MEDIA**

Vlaamse overheid
Departement Cultuur, Jeugd en Media
Kunstcel
Arenbergstraat 9
1000 Brussel

Contactpersoon voor deze opdracht

Bart Van Herck - Projectleider
Bart.vanherck@ideaconsult.be

Wouter Bervoets - Projectcoördinator
Wouter.Bervoets@ideaconsult.be

IDEA Consult NV
Jozef II straat 40
B – 1000 Brussel

T: +32 2 282 17 10
info@ideaconsult.be

www.ideaconsult.be

Inhoudstafel

INLEIDING	5
1/ VERLOOP VAN HET ONDERZOEK	6
1.1 ONDERZOEKSACTIVITEITEN	6
1.2 OVERLEG MET DE OPDRACHTGEVER	8
2/ KNELPUNTEN VAN HET BESTAANDE DECREET	9
2.1 BREDE ERKENNING VAN DE MEERWAARDE VAN KUNST VOOR DE LEEFOMGEVING	9
2.2 BREDE ERKENNING VAN DE NOOD AAN EEN WETTELIJK KADER	9
2.3 KNELPUNTEN VAN HET BESTAANDE DECREET	9
3/ UITGANGSPUNTEN EN BOUWSTENEN VOOR DE HERNIEUWING VAN HET DECREET	11
3.1 UITGANGSPUNTEN VOOR DE HERNIEUWING VAN HET DECREET	11
3.2 VORMVEREISTEN VOOR HET HERNIEUWDE DECREET	11
3.3 AANVULLENDE PRINCIPIËLE REFLECTIES	11
4/ BOUWSTENEN VOOR EEN HERNIEUWING VAN HET PERCENTAGEDECREET	13
4.1 GERICHTE AFBAKENING VAN HET TOEPASSINGSGEBIED	13
4.1.1 <i>Afbakening naar het publieke karakter van het gebouw</i>	13
4.1.2 <i>Afbakening volgens minimumdrempel van de bouwkost</i>	14
4.1.3 <i>Afbakening naar type financieringsbron</i>	14
4.2 ACTUALISERING VAN DE PERCENTAGES EN SCHIJVEN	16
4.3 VERRUIMING VAN DE MOGELIJKE KUNSTVORMEN	22
4.4 MEER FLEXIBILITEIT VOOR DE BOUWHEREN	22
4.5 MEER AANDACHT VOOR KWALITEITSBORGING, NAZORG EN BEHOUD	23
4.6 BETERE BEGELEIDING VAN DE OPDRACHTGEVERS, ONTWERPERS EN KUNSTENAARS	23
5/ NAAR EEN BELEIDSVOORBEREIDEND PRAKTIJKONDERZOEK	24
5.1 VERWACHTINGEN VAN HET PRAKTIJKONDERZOEK	24
5.2 MOGELIJKE PARTNERS VOOR HET PRAKTIJKONDERZOEK	24
CONCLUSIE	25
BIJLAGEN	26

Inleiding

Eind januari 2017 leverde IDEA Consult, in opdracht van de Kunstcel van het Departement Cultuur, een onderzoeksrapport op over de evaluatie van het decreet van 23 december 1986 inzake de integratie van kunst in overheidsgebouwen. Dit onderzoeksrapport beschreef verschillende knelpunten van het bestaande decreet en stelde enkele pistes voor een hernieuwd decreet voor. Twee van de pistes waarvoor een groot draagvlak werd vastgesteld zijn de overstap naar een projectenfonds en de verruiming van het toepassingsgebied van enkel gebouwen tot het volledige publieke domein.

Na de oplevering van het rapport werden de verschillende pistes verder onderzocht binnen de Kunstcel. Uit dit verkennende onderzoek bleek dat de overstap naar een projectenfonds en verruiming van het toepassingsgebied wenselijk is op lange termijn, maar dat op korte termijn niet aan de randvoorwaarden kan voldaan worden. Daarom werd geopteerd om:

- ▶ op korte termijn het bestaande decreet te herzien voor de publieke en gesubsidieerde gebouwen, rekening houdend met de verschillende verbeterpunten die in het onderzoeksrapport besproken werden;
- ▶ op korte termijn een beleidsvoorbereidend praktijkonderzoek op te zetten naar het geschikte beleidskader en instrumentarium voor de verruiming van het toepassingsgebied tot het volledige publieke domein;
- ▶ op langere termijn te onderzoeken of er voor de realisatie van kunst in opdracht in het publieke domein, incl. gebouwen, geëvolueerd kan worden naar één enkel beleidskader en instrument.

IDEA Consult werd aangesteld om de Kunstcel te ondersteunen bij een vervolgtraject dat bestond uit een nieuwe consultatieronde met de betrokken stakeholders met als doel het formuleren van een breed gedragen voorstel tot wijziging van het bestaande decreet en de verwachtingen met betrekking tot het beleidsvoorbereidend praktijkonderzoek.

Het voorliggende rapport presenteert de resultaten van dit vervolgtraject. Dit rapport is opgebouwd uit één nota en drie bijlages die samen één geheel vormen. In de nota worden de voornaamste bevindingen uit het vervolgtraject bondig samengebracht. De nota is opgebouwd uit vijf delen:

- ▶ in het deel 'Verloop van het onderzoekstraject' lichten we de gestelde onderzoeksactiviteiten toe;
- ▶ in het deel 'Knelpunten van het bestaande decreet' vatten we de voornaamste knelpunten samen van het bestaande decreet, zoals besproken in het onderzoeksrapport van januari 2017;
- ▶ in het deel 'Uitgangspunten voor een voorstel tot wijziging van decreet' bespreken we de algemene verwachtingen van de betrokken stakeholders met betrekking tot een herziening van het percentagedecreet;
- ▶ in het deel 'Bouwstenen van een herziening van het percentagedecreet' bespreken en motiveren we de voorstellen tot wijziging van het bestaande decreet;
- ▶ in het deel 'Naar een beleidsvoorbereidend praktijkonderzoek' bespreken we de verwachtingen van en mogelijke partners voor het opzetten van een praktijkonderzoek voor de verruiming van het toepassingsgebied.

De bijlagen brengen verslag van de verschillende onderzoeksactiviteiten.

1/ Verloop van het onderzoek

In dit hoofdstuk beschrijven we bondig de verschillende onderzoeksactiviteiten die door het onderzoeksteam werden ondernomen en de samenwerking met de opdrachtgever.

1.1 Onderzoeksactiviteiten

In het kader van het onderzoekstraject werden vijf verschillende onderzoeksactiviteiten verricht door het onderzoeksteam.

Interviews met vertegenwoordigers van de persoonsgebonden beleidsmateries

De eerste stap van het vervolgtraject bestond uit een reeks persoonlijke interviews met vertegenwoordigers van de beleidsdomeinen en subsidieverstrekkende entiteiten verantwoordelijk voor de persoonsgebonden materies. De respondenten werden in samenspraak met de opdrachtgever geselecteerd. Deze interviews werden gezamenlijk afgenomen door een medewerker van het onderzoeksteam en een vertegenwoordiger van de opdrachtgever. Tijdens deze interviews werden de randvoorwaarden overlopen die de betrokken actoren stellen aan een herziening van het bestaande decreet. De respondenten ontvingen hiervoor voorafgaandelijk aan het interview een consultatienota – die in samenspraak met de opdrachtgever werd opgemaakt – met een overzicht van de verschillende bouwstenen voor de decreetherziening. De semi-gestructureerde face-to-face interviews hadden een gemiddelde duur van 1 uur. Van elk interview werd een verslag opgemaakt waarbij de respondenten de mogelijkheid kregen tot aanvullingen en aanpassingen (zie bijlage voor de consultatienota en de verslagen).

De volgende respondenten werden geïnterviewd:

- ▶ Philip Bogaert, FOCI (Jeugd en Cultuur), 13/11/2017
- ▶ Frank Geets, Het Facilitair bedrijf, 20/11/2017
- ▶ Ivan De Boom, VIPA, 20/11/2017
- ▶ Sport Vlaanderen: Diederik Van Briel, 4/12/2017
- ▶ Geert Leemans, Departement Onderwijs; Nele Daenen, Go!; Jo Van Duyse: Agion, 6/12/2017
- ▶ Sara Vermeulen en Lynn De Clercq, Agentschap Onroerend Erfgoed, 21/12/2017
- ▶ Peter De Wilde, Toerisme Vlaanderen, dit interview kon door onvoorziene omstandigheden niet plaatsvinden

Interviewers:

- ▶ Wouter Bervoets, IDEA Consultant
- ▶ Katrien Laenen, Departement Cultuur - Kunstcel

Rondetafel met vertegenwoordigers van de grondgebonden beleidsdomeinen

Op 11 december 2017 werd een rondetafel georganiseerd met de vertegenwoordigers van de verschillende grondgebonden beleidsdomeinen. Tijdens deze rondetafel werden de bouwstenen van het voorstel tot wijziging van decreet ter discussie voorgelegd. Daarnaast werden ook de verwachtingen en ambities voor een beleidsvoorbereidend praktijkonderzoek en aanvullend instrumentarium voor de realisatie van kunstprojecten in het publieke domein in kaart gebracht. Er werd een verslag opgemaakt van deze rondetafel waarbij de respondenten de mogelijkheid kregen tot aanvullingen en aanpassingen (zie bijlage voor het draaiboek en de verslagen).

Volgende personen namen deel aan de rondetafel:

- ▶ Dieter Cuypers, ANB
- ▶ Sara Vermeulen, Agentschap Onroerend Erfgoed
- ▶ Pieter-Jan Lijnen, Departement Omgeving
- ▶ Catherine Robberechts, Team Vlaams Bouwmeester
- ▶ Wim Van Isacker, VLM
- ▶ Anja Van der Zalm, VLM
- ▶ Thierry Goossens, Agentschap Binnenlands Bestuur – Team Stedenbeleid
- ▶ Willem Coppens, Waterwegen en Zeekanaal
- ▶ Bart De Smet, MOW
- ▶ Ann Sprengers, VDAB
- ▶ Katrien Laenen, Departement Cultuur - Kunstcel
- ▶

Moderatoren:

- ▶ Wouter Bervoets, IDEA Consult
- ▶ Helena Bieseman, IDEA Consult

Informeel overleg met het Team Vlaams Bouwmeester

Op 22 november 2017 vond een informeel en verkennend overleg plaats met het Team Vlaams Bouwmeester over het opzetten van een beleidsvoorbereidend praktijkonderzoek en de ontwikkeling van een aanvullend instrumentarium voor de realisatie van kunstprojecten in het publieke domein.

Volgende personen namen deel aan dit overleg:

- ▶ Leo van Broeck, Vlaams Bouwmeester
- ▶ Catherine Robberechts, Team Vlaams Bouwmeester
- ▶ Sigrid Callebert, Kabinet Minister Gatz
- ▶ Katrien Laenen, Departement Cultuur - Kunstcel
- ▶ Wouter Bervoets, IDEA Consult

Informeel feedbackmoment met twee experts uit het kunstenveld

Op 21 december 2017 vond een informeel feedbackmoment plaats met twee experts uit het kunstenveld. Tijdens dit feedbackmoment werden de tussentijdse resultaten van het vervolgtraject en de voorstellen voor de wijziging van het decreet besproken.

Volgende personen namen deel aan dit overleg:

- ▶ Rolf Quaghebeur, Argos en voormalig artistiek adviseur Vlaams Bouwmeester
- ▶ Dirk De Wit, Kunstenpunt
- ▶ Sigrid Callebert, Kabinet Minister Gatz
- ▶ Katrien Laenen, Departement Cultuur - Kunstcel
- ▶ Wouter Bervoets, IDEA Consult
- ▶ Bart Van Herck, IDEA Consult

Stakeholdergesprek

Op 17 januari 2018 werd een stakeholdergesprek georganiseerd met een brede groep stakeholders die vandaag rechtstreeks of onrechtstreeks betrokken zijn bij de toepassing van het percentagedecreet. De selectie van deze stakeholders gebeurde door de opdrachtgever in samenspraak met IDEA Consult. Het stakeholdergesprek startte met een korte toelichting van het vervolgtraject. Na de inleiding vond een open groepsgesprek plaats dat opgebouwd was uit twee delen: eerst werden de voorstellen tot wijziging van het bestaande decreet besproken, vervolgens werden de verwachtingen voor het beleidsvoorbereidend praktijkonderzoek in kaart gebracht.

Volgende personen namen deel aan dit overleg:

- ▶ Anja van der Zalm, VLM
- ▶ Ann Steenwinkel, Agentschap Binnenlands Bestuur – Coördinatie Brussel
- ▶ Annelies Valgaeren, Departement Cultuur – Collectie Vlaamse Gemeenschap
- ▶ Astrid Van Ingelom, Dienst Cultuur, Stad Gent
- ▶ Bert Mellebeek, De Hoge Rielen
- ▶ Carolien Coenen, Departement Cultuur – Team Infrastructuur en Instellingen
- ▶ Cateau Robberechts, Team Vlaams Bouwmeester
- ▶ Charles Blondeel, Sarah & Charles - Kunstenaar
- ▶ Christel Embrechts, VIPA
- ▶ Dirk De Wit, Kunstenpunt
- ▶ Els De Greef, VGC
- ▶ Geert Leemans, Departement Onderwijs
- ▶ Hans Maenhout, VDAB
- ▶ Hilde Plas, VVSG
- ▶ Ivan De Boom, VIPA
- ▶ Josine de Roover, NICC
- ▶ Karolien Jansen, Departement Cultuur - Kunstcel
- ▶ Leo Van Broeck, Vlaams Bouwmeester
- ▶ Nele Daenen, GO!
- ▶ Philip Bogaerts, CJSM - FOCI
- ▶ Piet Coessens, Roger Raveelmuseum (voormalig artistiek adviseur Vlaams Bouwmeester)
- ▶ Rosan Meijer, VAI
- ▶ Sara Vermeulen, Agentschap Onroerend Erfgoed
- ▶ Sarah Weyns, Middelheimmuseum
- ▶ Thérèse Legierse, De Nieuwe Opdrachtgevers
- ▶ Thierry Goossens, Agentschap Binnenlands Bestuur - Team Stedenbeleid
- ▶ Tony Penninckx, Sport Vlaanderen
- ▶ Ulrike Lindmayr, LLS38 (voormalig artistiek adviseur Vlaams Bouwmeester)
- ▶ Willem Coppens, Waterwegen en Zeekanaal

Moderatoren:

- ▶ Wouter Bervoets, IDEA Consult
- ▶ Bart Van Herck, IDEA Consult

Interviews met vertegenwoordigers uit de zorgsector

De laatste stap van het vervolgtraject bestond uit een reeks persoonlijke interviews met vertegenwoordigers van verschillende koepelorganisaties uit de zorg- en welzijnssector. De koepelorganisaties en respondenten werden in samenspraak met de opdrachtgever geselecteerd. Deze interviews werden afgenomen door een medewerker van het onderzoeksteam. De respondenten kregen ter voorbereiding voorafgaandelijk aan het interview een draftversie van deze eindnota. Tijdens deze interviews werd het draagvlak voor de voorgestelde hernieuwing afgetoetst en de mogelijkheden tot inpassing van de nieuwe subsidiemechanismen in de zorg- en welzijnssector in het hernieuwde decreet besproken. Van elk interview werd een verslag opgemaakt waarbij de respondenten de mogelijkheid kregen tot aanvullingen en aanpassingen (zie bijlage voor de verslagen).

De volgende respondenten werden geïnterviewd:

- ▶ Steven De Looze, Vlaams Welzijnsverbond, 22/03/2018
- ▶ Rika Verpoorten, VVSG, 27/03/2018
- ▶ Katrien Verschoren, Thierry Delrue en Annelies Verburgt, Zorgnet-ICURO, 28/03/2018
- ▶ Veronique De Schaepmeester, VLOZO, 4/4/2018

Interviewers:

- ▶ Wouter Bervoets, IDEA Consultant

1.2 Overleg met de opdrachtgever

Doorheen het vervolgtraject vonden op regelmatige basis tussentijdse overlegmomenten plaats met de opdrachtgever:

- ▶ 22/9/2017: deelname aan de stuurgroep 'Pilotproject Kunst in Opdracht – Meer dan Object'
- ▶ 26/9/2017: startoverleg vervolgtraject
- ▶ 28/9/2017: werkoverleg
- ▶ 9/10/2018: werkoverleg
- ▶ 7/11/2018: werkoverleg
- ▶ 11/1/2018: werkoverleg
- ▶ 15/1/2018: werkoverleg
- ▶ 26/1/2018: werkoverleg
- ▶ 14/2/2018: presentatie ontwerp eindnota
- ▶ 21/02/2018: presentatie finale eindnota
- ▶ 04/04/2018: presentatie resultaten van de bevraging van de zorgsector

2/ Knelpunten van het bestaande decreet

In dit hoofdstuk bespreken we bondig de belangrijkste bevindingen van het eindrapport dat in januari 2017 werd opgeleverd.

2.1 Brede erkenning van de meerwaarde van kunst voor de leefomgeving

Het eindrapport stelt dat een zeer brede groep van de geconsulteerde belanghebbenden de overtuiging deelt dat de aanwezigheid van kunst een meerwaarde kan betekenen voor de leefomgeving.

2.2 Brede erkenning van de nood aan een wettelijk kader

Het eindrapport stelt dat er een breed draagvlak bestaat voor een herziening van het decreet dat de realisatie van kunstprojecten wettelijk regelt en stimuleert.

2.3 Knelpunten van het bestaande decreet

Het eindrapport lijstte de volgende knelpunten van het bestaande decreet op:

Onaangepast aan nieuwe financieringsvormen van bouwwerken

Het decreet koppelt de toepassing van het decreet aan een aantal financieringsvormen van de bouwwerken. De voorbije 30 jaar evolueerde de financiering van publieke gebouwen echter sterk. Enkele voorbeelden:

- ▶ Openbare gebouwen worden steeds vaker gefinancierd via een structuur van Publiek Private Samenwerking;
- ▶ Binnen de zorgsector is er vandaag een evolutie naar projecten die niet langer rechtstreeks gefinancierd worden vanuit de projectsubsidies van de Vlaamse overheid, maar vanuit de persoonsgebonden budgetten van de gebruikers;
- ▶ De overheid is in steeds mindere mate eigenaar van gebouwen en de lange termijn huur door de overheid en door subsidie-ontvangers van gebouwen wordt steeds korter.

Het huidige decreet dient opnieuw afgesteld te worden op deze en toekomstige financieringsmechanismen.

Vragen bij het toepassingsgebied

Het huidige decreet spreekt zich te weinig uit over het 'publiek karakter' of de 'publieke toegankelijkheid' van een gebouw, noch over de relevantie tussen de bouwkundige ingreep en een kunstproject, om de toepassing van de percentagereguleer al dan niet op te leggen. Het decreet stelt technische installaties en beschermde gebouwen vrij van toepassing van de percentagereguleer, hoewel ook in die projecten de realisatie van een kunstproject relevant kan zijn. Bij sommige bouwkundige ingrepen – bvb. dakrenovatie of vervanging van de ramen – die wel binnen het decreet vallen en dus de percentagereguleer moeten toepassen, is een kunstproject echter niet altijd relevant. Het opzet van het huidige decreet is te weinig strategisch en biedt geen geschikt kader om kunstprojecten te realiseren in die (ruimtelijke) contexten waar de realisatie van een kunstproject het meest relevant is.

De toegelaten kunstvormen zijn te beperkt

Het bestaande decreet stelt dat het kunstproject 'onroerend door bestemming' moet zijn waardoor het kunstwerk meestal gereduceerd wordt tot een materieel goed. De kunstpraktijk is de voorbije decennia echter verruimd van de creatie van louter materiële artefacten naar ook procesmatige, niet-materiële projecten en efemere interventies. Bij de realisatie van kunst opdrachten hebben de participatieve co-creatieprocessen een opmars gekend in het voorbije decennium. Steeds meer kunstenaars bedienen zich vandaag van zeer diverse media, maken in hun artistieke praktijk crossovers met andere disciplines en domeinen en gaan uitdrukkelijker voor maatschappelijke relevantie. Het bestaande decreet is onaangepast aan die steeds verder evoluerende diversiteit van artistieke benaderingen.

De percentagereguleer is aan actualisering toe

Het huidige decreet berekent het kunstbudget als een gradueel percentage van het totale bouwbudget. Vanuit de opdrachtgevers wordt aangegeven dat de percentagereguleer van het huidige decreet een belangrijke financiële impact heeft op sommige bouwprojecten, en dat in een context van beperktere investeringsmiddelen voor bouwprojecten in de verschillende sectoren en de toenemende prestatie-eisen die aan gebouwen opgelegd worden. Het huidige decreet hanteert daarenboven ook nog steeds de niet-geactualiseerde bedragen van 30 jaar geleden. Een ander knelpunt betreft de minimumdrempel die volgens sommige belanghebbenden te laag zou zijn waardoor de realisatie van een kunstproject opgelegd wordt in kleinschalige bouwprojecten met een zeer beperkt kunstbudget. Bovendien is er bij kleinschalige bouwprojecten vaak geen expertise en capaciteit noch m.b.t. het

bouwen, noch m.b.t kunst binnen het team dat instaat voor het bouwproject. Omdat de budgetten voor kunstprojecten niet geplafonneerd zijn, kan het budget voor kunstprojecten daarenboven bij zeer grootschalige bouwprojecten sterk oplopen. Voor sommige belanghebbenden staat het budget voor de realisatie van een kunstproject in grootschalige bouwprojecten niet altijd in verhouding tot de toegevoegde waarde van het kunstproject. Omgekeerd kan in sommige kleinschalige bouwprojecten met een grote maatschappelijke relevantie het kunstbudget te beperkt zijn.

Te weinig flexibiliteit voor de bouwheren

Het huidige decreet legt de realisatie van een kunstwerk op in elk afzonderlijk publiek gefinancierd bouwproject. Het decreet biedt geen flexibiliteit aan opdrachtgevers met een divers patrimonium of meerdere bouwprojecten om de financiële middelen voor een kunstproject in te zetten in die projecten waar de realisatie van een kunstproject het meest relevant wordt geacht. Het verplicht karakter wordt door sommige belanghebbenden ook in vraag gesteld.

Geen eenduidige toepassing en gebrek aan handhaving

Elke Vlaamse Minister is bevoegd voor het gebouwenpatrimonium dat onder zijn of haar beleidsdomein en dus bevoegdheid ressorteert. Omdat het huidige decreet nooit gekoppeld werd aan een eenduidig uitvoeringsbesluit, is de toepassing sterk afhankelijk van elke minister afzonderlijk. In de praktijk verschilt de toepassing en invulling van het decreet sterk van beleidsdomein tot beleidsdomein. Het huidige decreet verplicht de integratie van een kunstwerk in elk publiek gefinancierd bouwproject. Een verplichting vraagt echter ook een handhavingsbeleid, maar dit is in het huidig decreet zeer beperkt aanwezig. Het gebrek aan een eenduidige toepassing door de verschillende beleidsdomeinen kan deels verklaard worden door het ontbreken van coördinerende en duidelijke handhavinginstrumenten.

Te weinig aandacht voor begeleiding en kwaliteitsborging

Het bewaken van de artistieke kwaliteit van de gerealiseerde kunstprojecten maakt geen deel uit van het huidige decreet. Het huidige decreet biedt geen kader voor de begeleiding van de opdrachtgevers en kunstenaars, noch voor de kwaliteitsbewaking van de kunstprojecten. De kwaliteitsborging is volledig afhankelijk van de expertise die de opdrachtgever eventueel zelf in huis heeft of de goodwill om een beroep te doen op externe professionele omkadering voor het realiseren van een kunstproject. De kwaliteit van sommige gerealiseerde kunstprojecten wordt als ondermaats en als een foute besteding van de schaarse overheidsmiddelen beschouwd.

Te weinig aandacht voor nazorg en onderhoud

Het huidige decreet biedt geen kader voor het onderhoud en de nazorg van de kunstprojecten die gerealiseerd worden binnen het decreet. Vandaag valt het onderhoud en de nazorg ten laste van de publieke bouwheren hoewel zij zelden beschikken over de nodige expertise of budgetten.

3/ Uitgangspunten en bouwstenen voor de hernieuwing van het decreet

In dit hoofdstuk vertalen we de bevindingen uit het onderzoeksrapport van januari 2017 naar uitgangspunten voor het voorstel van wijziging van het bestaande decreet. We bespreken vervolgens enkele vormvereisten en principiële reflecties met betrekking tot de decreetherziening die tijdens het vervolgtraject door de geconsulteerde stakeholders geformuleerd werden.

3.1 Uitgangspunten voor de hernieuwing van het decreet

Een zeer brede groep van de geconsulteerde stakeholders deelt de overtuiging dat de aanwezigheid van kunst een meerwaarde kan betekenen voor de leefomgeving en dat er nood is aan een wettelijk kader dat de realisatie van kunst in opdracht wettelijk regelt en stimuleert.

Binnen de geconsulteerde stakeholders is er voldoende draagvlak voor een herziening van het decreet dat steunt op de volgende basisprincipes:

- ▶ Het decreet verplicht de realisatie van 'kunst in opdracht' in alle gebouwen die binnen het toepassingsgebied van het decreet vallen;
- ▶ Het kunstbudget wordt berekend als een percentage van de bouwkost van de bouwwerken. Het kunstbudget vormt een integraal onderdeel van het totale bouwbudget;
- ▶ De financiering van kunst in opdracht steunt in de gesubsidieerde bouwprojecten op het principe van cofinanciering waarbij zowel de Vlaamse Overheid als de bouwheer een financiële bijdrage leveren.

Op basis van de in kaart gebrachte knelpunten kunnen de volgende uitgangspunten voor een herziening van decreet geformuleerd worden:

- ▶ Een duidelijke afbakening van het toepassingsgebied tot die bouwprojecten waar de realisatie van een kunstproject een meerwaarde kan betekenen;
- ▶ Een actualisering van de percentageregel;
- ▶ Een grotere diversiteit in de mogelijke kunstvormen mogelijk maken;
- ▶ Meer flexibiliteit voor de bouwheren;
- ▶ Meer aandacht voor kwaliteitsborging, nazorg en behoud;
- ▶ Beter begeleiding van de opdrachtgevers, ontwerpers en kunstenaars.

3.2 Vormvereisten voor het hernieuwde decreet

De geconsulteerde stakeholders formuleerden de volgende vormvereisten voor het hernieuwde decreet:

- ▶ Een eenvoudig en bondig decreet dat een kader biedt voor de realisatie van kunstprojecten door de verschillende beleidsdomeinen;
- ▶ Een helder decreet dat verschillende interpretaties uitsluit;
- ▶ Een robuust en toekomstbestendig decreet.

3.3 Aanvullende principiële reflecties

De geconsulteerde stakeholders formuleerden de volgende principiële reflecties bij de herziening van het decreet:

- ▶ Door sommige stakeholders – zowel bij de bouwheren als binnen het kunstenveld – wordt het verplichtend karakter van het percentagedecreet in vraag gesteld, doch niet als onaanvaardbaar beschouwd. De ontwikkeling van alternatieve financieringsmodellen, bijvoorbeeld een projectenfonds waarop opdrachtgevers vrijblijvend beroep kunnen doen voor de realisatie van kunst in opdracht, wordt door sommige actoren op langere termijn als een meer wenselijke piste beschouwd;
- ▶ Vanuit de kunstensector wordt aangegeven dat de door het bestaande decreet gegenereerde potentieel aan kunst opdrachten en de hieraan verbonden middelen gevrijwaard moet blijven;
- ▶ Vanuit de onderwijssector, en in het bijzonder het GO! dat zelf als bouwheer optreedt, wordt aangegeven dat bijkomende financiële middelen noodzakelijk zijn wanneer de wijziging van decreet ook de verplichting van de realisatie van kunst opdrachten in schoolgebouwen handhaaft.

De geconsulteerde stakeholders drukken de nood uit voor een handhavingsbeleid:

- ▶ De nood aan een goed toezicht op de toepassing door de opdrachtgevers om te vermijden dat het gewijzigde decreet dode letter blijft;
- ▶ De beleidsdomeinen zelf zijn omwille van capaciteitsproblemen echter geen vragende partij om zelf volledig verantwoordelijk te worden voor het toezicht op de toepassing van het decreet;
- ▶ De verantwoordelijkheid voor het toezicht op de toepassing kan eventueel gedeeld worden tussen de subsidieverstrekende beleidsdomeinen en de Kunstcel. Deze samenwerking noodzaak regelmatig overleg en onderlinge gegevensuitwisseling tussen de betrokken actoren over nieuwe bouwprojecten en kunstopdrachten.

De geconsulteerde stakeholders drukken ook de nood uit voor flankerende beleidsmaatregelen:

- ▶ De nood aan meer sensibilisering vanuit de overheid van zowel de bouwheren als het brede publiek over de meerwaarde van kunst in het publieke domein;
- ▶ De nood voor meer aandacht voor draagvlakcreatie en publieksbemiddeling bij de realisatie van kunstopdrachten in het publieke domein.

4/ Bouwstenen voor een hernieuwing van het percentagedecreet

In dit hoofdstuk bespreken we achtereenvolgens de voorstellen, en de onderbouwing ervan, voor de invulling van de verschillende bouwstenen van het voorstel tot wijziging van decreet:

- ▶ Gerichte afbakening van het toepassingsgebied;
- ▶ Actualisering van de percentages en schijven;
- ▶ Verruiming van de mogelijke kunstprojecten;
- ▶ Meer flexibiliteit voor de bouwheren;
- ▶ Meer aandacht voor kwaliteitsborging, nazorg en behoud;
- ▶ Betere begeleiding van de opdrachtgevers, ontwerpers en kunstenaars.

4.1 Gerichte afbakening van het toepassingsgebied

Voor de afbakening van het toepassingsgebied onderscheiden we drie verschillende dimensies:

- ▶ Afbakening naar het publieke karakter van het gebouw;
- ▶ Afbakening volgens de minimumdrempel voor de bouwkost;
- ▶ Afbakening naar het type financieringsvorm.

Deze drie dimensies kunnen niet los van elkaar bekeken worden. Om te bepalen of een bouwproject binnen het toepassingsgebied van het decreet valt dienen deze drie dimensies samen afgetoetst worden.

4.1.1 Afbakening naar het publieke karakter van het gebouw

Bestaande decreet van 1986

Het decreet is van toepassing bij de oprichting of verbouwing van een gebouw.

[...]

Het is niet van toepassing wanneer het gaat om werken aan als monument geklasseerde gebouwen of wanneer het de bouw betreft van zuivere technische installaties.

Voorstel tot wijziging van het decreet

Het decreet is van toepassing bij de oprichting, verbouwing of herbestemming van alle gebouwen die openstaan voor gebruikers van een publieke dienstverlening of met een gemeenschappelijk en gedeeld gebruik voor het publiek.

Motivatie voor de wijziging van het decreet

- ▶ Met deze wijziging zet het vernieuwde percentagedecreet meer strategisch in op de realisatie van kunstprojecten in die bouwprojecten waar de realisatie van een kunstproject het meest relevant is;
- ▶ Op vraag van het Agentschap Onroerend Erfgoed wordt beschermd onroerend erfgoed niet langer automatisch vrijgesteld van toepassing van het percentagedecreet.

Verdere aandachtspunten

- ▶ De memorie van toelichting zal moeten verduidelijken dat het decreet zich richt op ingrijpende renovatie- en herbestemmingsprojecten waar 'kunst in opdracht' kadert binnen grootschalige bouwwerken die de aanpassing van één enkel bouwelement (bvb. de renovatie van het buitenschrijnwerk of het dak) duidelijk overstijgen. Hierdoor is er geen verwarring meer omtrent minder relevante bouwfases of investeringen. Ook zuivere restauratiewerken vallen buiten het toepassingsgebied;
- ▶ De memorie van toelichting zal ook meer duidelijkheid moeten verschaffen over welke gebouwen binnen het toepassingsgebied vallen, eventueel aan de hand van voorbeelden. Het toepassingsgebied omvat zeker: schoolgebouwen, sporthallen, Vlaamse administratieve centra, Vlaamse cultuurinstellingen, ziekenhuizen, zorginstellingen,...;
- ▶ 'Publieke dienstverlening' kan in de memorie van toelichting gedefinieerd worden als alle diensten waarbij sprake is van uitwisseling van producten en/of diensten tussen individuele burgers, bedrijven en maatschappelijke instellingen, en de overheid;

- ▶ 'gemeenschappelijk en gedeeld gebruik' kan in de memorie van toelichting gedefinieerd worden als het gebruik van een gebouw door verschillende gebruikersgroepen, en dus niet uitsluitend door overheidspersoneel;
- ▶ Er bestaat echter ook een grijze zone in de afbakening van het toepassingsgebied: bijvoorbeeld een groepswooning voor begeleid wonen (de zorgsector is vragende partij om deze bouwprojecten buiten het toepassingsgebied te laten vallen).

4.1.2 Afbakening volgens minimumdrempel van de bouwkost

Bestaande decreet van 1986

[Het decreet is] *niet van toepassing wanneer de bouwkosten minder dan 125.000 euro bedragen.*

Voorstel tot wijziging van het decreet

Het decreet is van toepassing wanneer de geraamde bouwkost meer dan 500.000 euro bedraagt

Motivatie voor de herziening van het decreet

- ▶ Een loutere actualisering van de bestaande minimumdrempel van 125.000 euro volgens de ABEX-index (372 in november 1986, 775 in november 2017) zou de minimumdrempel vandaag op 260.416 euro brengen. De voorgestelde wijziging verdubbelt dit bedrag echter tot 500.000 euro;
- ▶ De voorgestelde verhoging van de minimumdrempel komt tegemoet aan de wens om kunst opdrachten enkel te verplichten in bouwprojecten van een zekere omvang, met voldoende omkadering voor de opvolging en een voldoende groot kunstbudget;
- ▶ De voorgestelde minimumdrempel is een compromis tussen het standpunt van sommige stakeholders uit het kunstenveld die afkerig staan tegen een minimumdrempel, en de beleidsdomeinen en bouwheren die eerder pleiten voor een hogere minimumdrempel van 1 tot 2,5 miljoen euro;
- ▶ Bij de voorgestelde minimumdrempel van 500.000 euro bedraagt het minimale kunstbudget 7.500 euro (volgens de geactualiseerde schijven en percentages, zie verder). Binnen het bestaande decreet en de bestaande minimumdrempel van 125.000 euro bedraagt het minimale kunstbudget 2.500 euro. De geconsulteerde stakeholders beschouwen 7.500 euro als een meer realistisch minimumbudget voor de realisatie van kunst in opdracht.

Verdere aandachtspunten

- ▶ In de memorie van toelichting zal de 'bouwkost' gedefinieerd moeten worden. Wij stellen voor om de door de architect geraamde bouwkost van het vergunde bouwproject te hanteren, exclusief de honoraria van de studiebureaus. Vertrekken van de geraamde bouwkost kan bouwheren stimuleren om reeds in de vroege ontwerpfasen van het bouwproces te reflecteren over de invulling van de kunst opdracht en om het kunstbudget vast te leggen.

4.1.3 Afbakening naar type financieringsbron

Bestaande decreet van 1986

Iedere publieke rechtspersoon die geheel of gedeeltelijk ten laste van de begroting van de Vlaamse Gemeenschap een gebouw opricht of verbouwt,

Iedere private rechtspersoon die met ten minste 30 percent subsidie ten laste van de begroting van de Vlaamse Gemeenschap een gebouw opricht of verbouwt,

Alsmede iedere private of publieke rechtspersoon waarmee de Vlaamse Gemeenschap een huurkoopcontract, leasingcontract of huurcontract voor 25 jaar of langer afsluit

Voorstel tot wijziging van het decreet

Iedere publieke rechtspersoon die geheel ten laste van de begroting van de Vlaamse Gemeenschap (Gewest) een gebouw opricht, ingrijpend transformeert of herbestemt,

Iedere publieke of private rechtspersoon die vanaf een subsidie van 30 percent ten laste van de begroting van de Vlaamse Gemeenschap (Gewest) een gebouw opricht, ingrijpend transformeert of herbestemt,

Alsmede ieder gebouw waarop een langdurig zakelijk of persoonlijk recht gevestigd wordt ten behoeve van een publieke of private rechtspersoon waarvoor de vergoeding tenminste voor 30 percent ten laste van de begroting van de Vlaamse Gemeenschap (Gewest) is.

Motivatie voor de wijziging van het decreet

- ▶ Het bestaande decreet kan geïnterpreteerd worden als zou iedere publieke rechtspersoon vanaf 1 euro subsidies bij de oprichting of verbouwing van een gebouw een kunstwerk dient te realiseren. De voorgestelde aanpassing legt de lat voor zowel private als publieke rechtspersonen gelijk op minstens 30% subsidies ten laste van de begroting van de Vlaamse Gemeenschap. Deze aanpassing moet vermijden dat twee identieke bouwprojecten die exact hetzelfde subsidiebedrag ontvangen anders behandeld worden omwille van de beheersstructuur;

Voorbeeld: een zorginstelling kan zowel een publieke rechtsvorm aannemen of een private rechtsvorm (bvb. een vzw of een vennootschap met sociaal oogmerk) die volgens het bestaande decreet vanaf respectievelijk 1 euro en vanaf minstens 30% subsidies verplicht zijn tot de realisatie van kunst in opdracht in kader van een bouwproject. Ondanks hun identieke maatschappelijke rol, worden beide zorginstellingen ongelijk behandeld omwille van de aangenomen rechtsvorm.

- ▶ Met de omschrijving 'ieder gebouw waarop een langdurig zakelijk of persoonlijk recht gevestigd wordt ten behoeve van een publieke of private rechtspersoon waarvoor de vergoeding tenminste voor 30 percent ten laste van de begroting van de Vlaamse Gemeenschap (Gewest)' wensen we de grote diversiteit aan financieringsvormen te omvatten (huur, PPS, huurkoop, leasing,..) en het decreet toekomstbestendig te maken voor de ontwikkeling van nieuwe financieringsvormen.

Verdere aandachtspunten

- ▶ De term 'langdurig' in kader van een 'langdurig zakelijk of persoonlijk recht' dient verduidelijkt te worden in de memorie van toelichting;
- ▶ Binnen de zorgsector is er vandaag een evolutie naar vraaggestuurde infrastructuurforfaits voor de woonzorgcentra of centra voor kortverblijf voor ouderen en meerderjarige personen met een handicap, en een evolutie naar strategische forfeits in de ziekenhuissector. De subsidies worden hierbij toegekend in functie van het aantal bedden per doelgroep en de bezetting, maar hebben geen vaste duurtijd en zijn niet langer gekoppeld aan de bouwkost. Verdere juridische aftoetsing is noodzakelijk om te bepalen op welke manier de decreetstekst ook deze infrastructuurforfaits op een sluitende manier kan omvatten;
- ▶ Het vertalen van de infrastructuurforfaits in de zorgsector in een totaal subsidiebedrag is onwenselijk omdat dit indruist tegen de principes van de ESR-richtlijnen die aan de basis liggen van de evolutie richting infrastructuurforfaits. Het VIPA jaarverslag van 2014 stelt dat de VIPA subsidies, toen nog volledig volgens het oude subsidiemechanisme, gemiddeld 53% van de geraamde bouwkost dekten. Indien we ervan uitgaan dat de totale subsidiegraad niet drastisch verlaagd werd binnen het systeem van de infrastructuurforfaits, dan kunnen we veronderstellen dat het merendeel van de door VIPA gesubsidieerde bouwprojecten ook vandaag meer dan 30% subsidies ten laste van de begroting van de Vlaamse Gemeenschap ontvangen. Eén mogelijkheid bestaat erin om alle bouwheren uit de zorgsector die een infrastructuurforfait ontvangen voor een bouwproject automatisch te verplichten tot toepassing van het percentagedecreet. Vanuit de zorgsector wordt aangegeven dat dit enkel aanvaardbaar is wanneer er een uitzonderingsmogelijkheid wordt ingebouwd voor alle bouwheren die kunnen aantonen dat het subsidiebedrag minder dan 30% van de bouwkost bedraagt;
- ▶ Vanuit het Facilitair bedrijf bestaat er een weerstand om kunst opdrachten op te leggen aan private marktpartijen waarmee een lange termijn engagement wordt aangegaan voor publieke bouwprojecten;
- ▶ Vanuit Sport Vlaanderen wordt gepleit om de gesubsidieerde bouwprojecten buiten het toepassingsgebied te plaatsen. Een tegemoetkoming aan deze wens zou echter resulteren in een volledige uitholling van het decreet voor deze sector;
- ▶ In complexe projecten, met verschillende betrokken actoren en meerdere fases, is het niet altijd eenvoudig om het totale investeringsbedrag en het percentage subsidies éénduidig te bepalen. De memorie van toelichting zal duidelijkheid moeten verschaffen over de wijze waarop de investerings- en subsidiebedragen bepaald moeten worden.

4.2 Actualisering van de percentages en schijven

Bestaande decreet van 1986

[...] moet volgens de hiernavolgende schaal een bepaald percentage van de geraamde bouwkosten besteden aan voor het gebouw te realiseren kunst opdrachten:

- 2 percent voor de eerste schijf, lager of gelijk aan 250.000 euro;
- 1,5 percent voor de tweede schijf, hoger dan 250.000 euro en lager dan 1.250.000 euro;
- 1 percent voor de derde schijf, hoger dan 1.250.000 euro en lager dan 2.500.000 euro;
- 0,5 percent voor de schijf hoger dan 2.500.000 euro

Voorstel tot wijziging van het decreet

[...] moet volgens de hiernavolgende schaal een bepaald percentage van de geraamde bouwkosten besteden aan voor het gebouw te realiseren kunst opdrachten:

- 1,5% voor de schijf lager dan 2.500.000 euro
- 1,0% voor de schijf hoger dan 2.500.000 euro en lager dan 5.000.000 euro;
- 0,50% voor de schijf hoger dan 5.000.000 euro en lager dan 100.000.000 euro;
- 0,25% voor de schijf hoger dan 100.000.000 euro

De bedragen vermeldt in dit decreet zijn onderhevig aan de bouwindex

Motivatie voor de wijziging van het decreet

- ▶ Het consultatietraject wees aan dat het draagvlak voor een uniform percentage, zoals in andere Europese landen vaak wordt toegepast, eerder beperkt is. De ingebouwde degressiviteit van de bestaande percentageregeling wordt als positief beschouwd omdat dit de omvang van het kunstbudget beter afstemt op het bouwbudget;
- ▶ De algemene uitgangspunten van de voorgestelde wijziging zijn:
 - ▶ Het betreft geen algemene actualisering van de bestaande schijven en percentages, maar een doelgerichte aanpassing om de knelpunten van het bestaande decreet te verhelpen;
 - ▶ De minimumdrempel wordt opgetrokken van 125.000 euro tot 500.000 euro (motivatie zie 5.1.2). De kunstbudgetten in bouwprojecten met een bouwkost tussen 125.000 en 500.000 euro vallen aldus weg;
 - ▶ De kunstbudgetten in bouwprojecten met een bouwkost tussen 500.000 en 1.500.000 euro worden beperkt verlaagd;
 - ▶ De kunstbudgetten in bouwprojecten met een bouwkost tussen de 1,5 en 110 miljoen euro worden beperkt opgetrokken;
 - ▶ De kunstbudgetten in bouwprojecten met een bouwkost boven de 110 miljoen euro worden afgevlakt;
 - ▶ Door de wijziging aan de bestaande schijven en percentages, in combinatie met een striktere handhaving door alle beleidsdomeinen, wordt verzekerd dat het totale aantal projecten en de investeringsbudgetten voor kunst opdrachten minstens gevrijwaard blijft;
 - ▶ De kunstbudgetten in bouwprojecten met een bouwkost tussen de 1,5 en 110 miljoen euro worden beperkt opgetrokken omdat deze kunstbudgetten in het hernieuwde decreet ook de kosten van de procesbegeleiding omvatten.
- ▶ Het voorstel om de kunstbudgetten af te vlakken in de grootschalige bouwprojecten door de degressiviteit te verhogen is een compromis tussen verschillende visies:
 - ▶ Sommige bouwheren en beleidsdomeinen beoordelen de kunstbudgetten, berekend volgens het bestaande decreet, in grootschalige bouwprojecten (bvb. grote ziekenhuisprojecten) met een hoge bouwkost vandaag als te hoog. Deze bouwheren pleiten voor het plafonneren van het verplichte kunstbudget, met ruimte voor de bouwheer om zelf meer te investeren;
 - ▶ Binnen het kunstenveld ligt het plafonneren van de kunstbudgetten zeer moeilijk omdat dit volgens hen de meer ambitieuze kunst opdrachten of samenwerkingen met internationale kunstenaars onmogelijk maakt. Vanuit het kunstenveld wordt ook gesteld dat een groot kunstbudget niet noodzakelijk in één enkele kunst opdracht moet geïnvesteerd worden, maar ook verspreid kan worden over verschillende kunst opdrachten.
- ▶ Door de automatische indexering van de bedragen houdt het decreet rekening met de toekomstige evoluties van de bouwkosten.

Onderstaande tabel toont het kunstbudget volgens het bestaande decreet en het voorstel voor het voorstel tot wijziging van decreet voor bouwprojecten met een verschillende bouwkost. Ter vergelijking presenteren we ook het kunstbudget volgens de 1% regeling die van toepassing is in verschillende Europese landen (oa. in Frankrijk, Estland, Ierland,...).

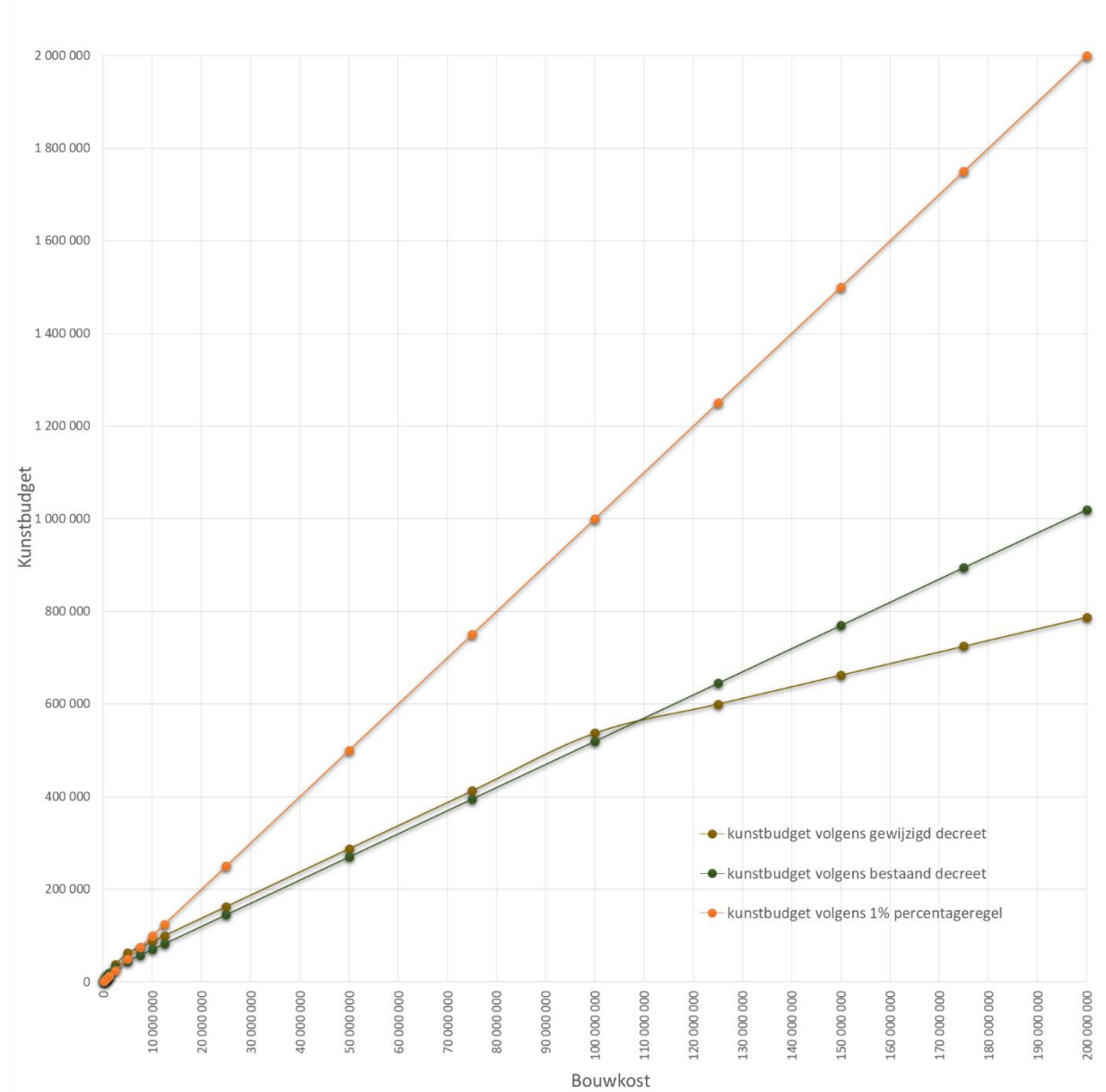
Tabel 1 – vergelijking kunstbudgetten volgens bouwkost

Bouwkost (in euro)	Kunstbudget bestaande decreet (in euro)	Kunstbudget voorstel wijziging decreet (in euro)	Kunstbudget volgens 1% regel (in euro)
125 000	2 500		1 250
250 000	5 000		2 500
500 000	8 750	7 500	5 000
750 000	12 500	11 250	7 500
1 000 000	16 250	15 000	10 000
1 250 000	20 000	18 750	12 500
2 500 000	32 500	37 500	25 000
5 000 000	45 000	62 500	50 000
7 500 000	57 500	75 000	75 000
10 000 000	70 000	87 500	100 000
12 500 000	82 500	100 000	125 000
25 000 000	145 000	162 500	250 000
50 000 000	270 000	287 500	500 000
75 000 000	395 000	412 500	750 000
100 000 000	520 000	537 500	1 000 000
125 000 000	645 000	600 000	1 250 000
150 000 000	770 000	662 500	1 500 000
175 000 000	895 000	725 000	1 750 000
200 000 000	1 020 000	787 500	2 000 000

Onderstaande figuur vergelijkt het kunstbudget (y-as) in relatie tot de bouwkost (x-as) volgens het bestaande decreet en het voorstel voor het hernieuwde decreet, voor bouwprojecten met een bouwkost tot 200 miljoen euro.

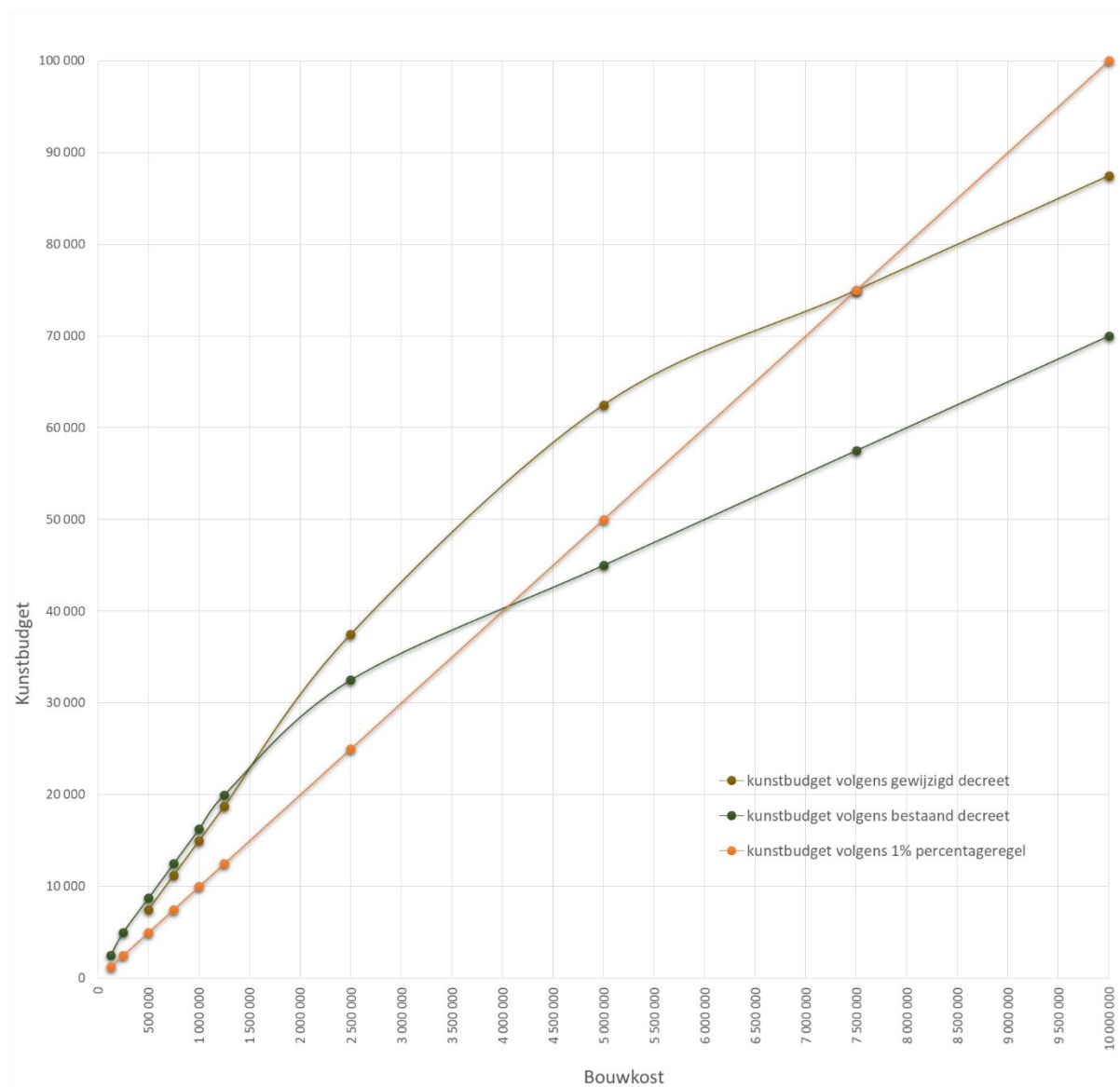
Figuur 1 – vergelijking kunstbudgetten voor projecten met een bouwkost tot 200 miljoen euro

Onderstaande figuur vergelijkt het kunstbudget (y-as) in relatie tot de bouwkost (x-as) volgens het bestaande decreet en het voorstel voor het hernieuwde decreet, voor bouwprojecten met een bouwkost tot 10 miljoen euro.

Figuur 2 – vergelijking kunstbudgetten voor projecten met een bouwkost tot 10 miljoen euro

Onderstaande tabel geeft een overzicht van een willekeurige selectie bouwprojecten met vermelding van het kunstbudget volgens het bestaande decreet en het voorstel voor het hernieuwde decreet.

Tabel 2 – vergelijking kunstbudgetten in selectie van bestaande bouwprojecten

Project	Subsidieverstrekkend beleidsdomein	Bouwbudget (excl. BTW)	Kunstbudget volgens bestaand decreet (excl. BTW)	Kunstbudget volgens voorstel wijziging decreet (excl. BTW)	Kunstbudget volgens de 1% regel (excl. BTW)
Dagcentrum, Balen	VIPA	750 000	12 500	11 250	7 500
Sociaal Huis, Halle	VIPA	1 725 000	22 500	25 875	17 250
School De Brug, Erpe-Mere	AGION	2 895 411	34 477	41 454	28 954
Woonzorgcentrum, Hoeilaart	VIPA	4 000 000	40 000	52 500	40 000
Crematorium, Kortrijk	Gesubsidieerde Infrastructuur	8 000 000	60 000	77 500	80 000
Woonzorgcentrum, Lommel	VIPA	12 500 000	82 500	100 000	125 000
VAC Leuven, Leuven	AFM	37 145 215	205 726	223 226	371 452
Waalse Krook, Gent	FOCI	43 255 350	236 277	253 777	432 553
AZ Sint-Maarten, Mechelen	VIPA	137 000 000	705 000	630 000	1 370 000

Onderstaande tabel geeft op basis van de beschikbare cijfergegevens een overzicht van de totale investeringsbudgetten in bouwprojecten door de verschillende beleidsdomeinen.

Tabel 3 – Investeringsbudgetten van de verschillende domeinen in gebouwen*

Entiteit	Programma	Referentiejaar	Totaal bedrag subsidies	Totaal bedrag bouwkost	Aantal projecten	Gemiddeld aandeel subsidies
GO!	Opgeleverde reguliere bouwprojecten	2016		16 612 434	10	100 %
	Opgeleverde DBFM projecten	2016		153 238 154	20	100%
Agion	Goedgekeurde reguliere bouwprojecten met geraamde bouwkost > 500.000 euro	2017		236 366 902	109	> 30%
	DBFM Scholen voor Morgen	2015-2017		1 004 513 937	161	> 30%
FOCI	Investeringssubsidies culturele infrastructuur	2016	2 164 405	Niet beschikbaar	7	Niet beschikbaar
VIPA	Goedgekeurde projecten	2017	79 677 893	Niet beschikbaar	86	> 30% (53% in 2014)
Facilitair bedrijf	Aanbestede projecten met geraamde bouwkost > 500.000 euro	2016-2017		29 779 218	5	100 %
Sport Vlaanderen	Globaal Sportinfrastructuurplan	2017	20 058 615	Niet beschikbaar	44	< 30%
	Eigen centra van Sport Vlaanderen	2016		2 963 655	3	100%
Toerisme Vlaanderen	Hefboomprojecten kernattracties	2015-2019	33 700 000	Niet beschikbaar	13	Niet beschikbaar
	Hefboomprojecten Meetinginfrastructuur	2015-2019	11 800 000	Niet beschikbaar	2	Niet beschikbaar

Bron: jaarverslagen van de betrokken entiteiten en/of cijfermateriaal dat overgemaakt werd aan IDEA Consult.

**Om het aantal projecten te bepalen dat binnen het toepassingsgebied van het hernieuwde decreet valt, de totale bouwkost van deze projecten en het totale kunstbudget is een individuele screening van alle dossiers noodzakelijk. De beschikbare cijfers laten deze analyse niet toe.*

Verdere aandachtspunten

- ▶ De financiële impact van het hernieuwde decreet op de begroting van de Vlaamse Gemeenschap is in theorie nihil: de verleende subsidiebedragen voor bouwprojecten wijzigen immers niet. De financiële impact van het hernieuwde decreet – de voorgestelde vermindering en vermeerdering van de kunstbudgetten in functie van de bouwkost – is immers volledig ten laste van de individuele bouwheren.
- ▶ De wijziging van het decreet kan vergeleken worden met een aanpassing van de isolatienorm of de (rolstoel)toegankelijkheidsnorm van gebouwen: een aanpassing van een bouwnorm die de bouwkost van een bouwproject weliswaar kan verhogen, doch zonder impact op de begroting van de Vlaamse Gemeenschap.
- ▶ Het voorstel om voor de bouwprojecten met een bouwkost tussen de 1,5 miljoen euro en 110 miljoen euro het kunstbudget beperkt te verhogen riep geen weerstand op tijdens het stakeholdergesprek;
- ▶ De memorie van toelichting moet duidelijkheid verschaffen over de definitie van het 'bouwkost' en het 'kunstbudget':

- ▶ Voor het bepalen van de 'bouwkost' stellen we stellen voor om hiervoor de door de architect geraamde bouwkost van het vergunde bouwproject te hanteren, en dit exclusief de honoraria van de studie bureaus en BTW;
- ▶ Het 'kunstbudget' zien we inclusief het honorarium van de kunstenaar en de kosten verbonden aan de procesbegeleiding. De kunstensector vraagt wel garanties dat de hoofdmoot binnen een kunstbudget naar de creatie van een kunstwerk gaat.

4.3 Verruiming van de mogelijke kunstvormen

Bestaande decreet van 1986

Als kunstwerk wordt beschouwd elke vorm van scheppend werk, uitgevoerd door een levend kunstenaar op het gebied van de meeste diverse kunstdisciplines. Het kunstwerk kan uitgevoerd worden in een atelier of verwezenlijkt op de bouwwerf.

Het kunstwerk dient geïncorporeerd te worden in het gebouw, de infrastructuur of de omgeving sensu stricto, zodat het het karakter krijgt van een onroerend goed of van een roerend goed onroerend door bestemming.

Voorstel tot wijziging van het decreet

Als kunstopdracht geldt de realisatie van elk kunstwerk voortkomend uit de professionele kunstpraktijk van een levend kunstenaar op het gebied van de meest diverse kunstdisciplines. De kunstopdracht wordt specifiek voor de context, het gebouw, de infrastructuur of omgeving geconcipieerd.

Voor elk bouwwerk worden de afspraken over het budget, de werkwijze en samenwerkingsverbanden voor de kunstopdracht, de duurzame output op de locatie, de levenscyclus en de nazorg in de opstartfase geformaliseerd.

Motivatie voor de wijziging van het decreet

- ▶ Het schrappen van de bepaling dat kunstwerken onroerend door bestemming betekent een verruiming van de mogelijke kunstvormen;
- ▶ De verruiming van de mogelijke kunstvormen komt tegemoet aan de evoluties binnen de kunstpraktijk. De kunstpraktijk is de voorbije decennia verruimd van de creatie van louter materiële artefacten naar ook procesmatige, niet-materiële projecten en efemere interventies. Bij de realisatie van kunstopdrachten hebben de participatieve co-creatieprocessen een opmars gekend in het voorbije decennium. Steeds meer kunstenaars bedienen zich vandaag van zeer diverse media en maken in hun artistieke praktijk crossovers met andere disciplines en domeinen;
- ▶ De bepaling dat er in de opstartfase afspraken geformaliseerd moeten worden zal alle betrokken actoren stimuleren om in een vroege fase te reflecteren over de invulling van de kunstopdracht.

Verdere aandachtspunten

- ▶ In de memorie van toelichting zal gespecificeerd moeten worden dat de louter toegepaste kunsten uitgesloten worden, maar dat crossovers die resulteren in kunst wel mogelijk zijn zolang de finaliteit de realisatie van een kunstwerk behelst.

4.4 Meer flexibiliteit voor de bouwheren

Bestaande decreet van 1986

Het bestaande decreet voorziet geen flexibiliteit voor bouwheren om afzonderlijke kunstopdrachten te bundelen in één enkele kunstopdracht met een grotere impact.

Voorstel voor de wijziging van het decreet

Subsidie-ontvangende opdrachtgevers kunnen in het kader van een 'masterplan of meerjarenplan' de middelen van afzonderlijke kunstopdrachten bundelen in één enkele kunstopdracht met een grotere impact. Iedere rechtspersoon die onder de verplichting van het decreet valt, zal bij aanvang van het project de garantie geven dat de realisatie van de kunstopdracht binnen een vooraf bepaalde termijn zal gebeuren die ten laatste samenvalt met het beëindigen van de uitvoering van het 'masterplan of meerjarenplan'.

Motivatie voor de wijziging van het decreet

- ▶ Het voorstel om meer flexibiliteit in te bouwen komt tegemoet aan de wens van opdrachtgevers met een divers patrimonium of meerdere bouwprojecten om de financiële middelen voor een kunstproject in te zetten in die projecten waar de realisatie van kunst in opdracht het meest relevant wordt geacht;

Verdere aandachtspunten

- ▶ Het inbouwen van meer flexibiliteit noodzaakt concrete afspraken en een goed handhavingsbeleid om te voorkomen dat uitstel afstel wordt.

4.5 Meer aandacht voor kwaliteitsborging, nazorg en behoud

Bestaande decreet van 1986

Het bestaande decreet voorziet geen kader voor kwaliteitsborging, nazorg en behoud.

Voorstel voor de wijziging van het decreet

Voor elk bouwwerk worden de afspraken over het budget, de werkwijze en samenwerkingsverbanden voor de kunstopdracht, de duurzame output op de locatie, de levenscyclus en de nazorg in de opstartfase geformaliseerd.

Motivatie voor de wijziging van het decreet

- ▶ De vermelding van de nood aan afspraken komt tegemoet aan de noden van bouwheren en kunstenaars, doch met maximale vrijheid voor de betrokken actoren om deze afspraken zelf naar wens in te vullen.

Verdere aandachtspunten

- ▶ In de memorie van toelichting kunnen eventueel vormvereisten opgenomen worden voor de opmaak van een engagementsverklaring mbt. de levenscyclus en de nazorg van de kunstopdracht.

4.6 Betere begeleiding van de opdrachtgevers, ontwerpers en kunstenaars

Bestaande decreet van 1986

Het bestaande decreet voorziet geen kader voor de begeleiding van de opdrachtgevers, ontwerpers en kunstenaars.

Voorstel voor de wijziging van het decreet

Opdrachtgevers die een kunstopdracht realiseren, dragen bij aan een divers publiek cultuurpatrimonium. Voor de advisering en begeleiding van kunst in opdracht en de processen die leiden tot de realisatie van een kunstopdracht zal de Vlaamse Gemeenschap (Gewest) het bestaand professioneel kader verder uitbouwen.

Het professioneel kader zet in op een brede communicatie om het draagvlak van kunst in opdracht te verhogen, het verlenen van eerstelijnsinformatie- en advies, het stimuleren van opdrachtgevers tot de realisatie van kwaliteitsvolle kunstopdrachten, het ondersteunen van opdrachtgevers, ontwerpers en kunstenaars bij zowel de voorbereiding, realisatie als nazorg door het ontwikkelen en verspreiden van werkwijzen, procedures, goede voorbeeldprocessen en -projecten en door onderzoek naar, vorming van en disseminatie van de vereiste kennis en expertise.

Motivatie voor de wijziging van het decreet

- ▶ De nood aan een betere begeleiding van de bouwheren en kunstenaars voor de realisatie van kunstopdrachten wordt breed onderschreven door alle betrokken stakeholders;
- ▶ De verdere uitbouw van een entiteit die eerstelijnsadvies aanbiedt wordt door alle betrokken stakeholders beschouwd als een minimumengagement van een Vlaamse Overheid die inzet op de realisatie van kwaliteitsvolle kunst in het publieke domein;
- ▶ Het voorstel om vanuit de bevoegde Vlaamse entiteit in hoofdzaak in te zetten op eerstelijnsadvies wordt niet enkel ingegeven door de budgettaire en capacitaire beperkingen van de Vlaamse Overheid. Onder de betrokken actoren leeft ook de wens om zelf naar keuze en in functie van de specifieke noden externe expertise in te schakelen. Deze expertise is vandaag ook buiten de Vlaamse Overheid beschikbaar.

Verdere aandachtspunten

- ▶ Idealiter worden bouwheren van een nieuw bouwproject, dat binnen het toepassingsgebied valt, automatisch door de bevoegde overheidsdienst geïnformeerd over het aanbod aan eerstelijnsadvies. Dit noodzaakt goede afspraken vanuit de verschillende beleidsdomeinen naar de bevoegde overheidsdienst over de in opstart zijnde projecten en goedgekeurde subsidiedossiers.

5/ Naar een beleidsvoorbereidend praktijkonderzoek

De ambitie bestaat om naast de wijziging van het percentagedecreet ook een beleidsvoorbereidend praktijkonderzoek op te zetten voor de ontwikkeling van een nieuw instrumentarium dat inzet op de realisatie van kunstprojecten in het publieke domein. In dit hoofdstuk bespreken we de verwachtingen van de betrokken stakeholders mbt. het praktijkonderzoek en de mogelijke partners.

5.1 Verwachtingen van het praktijkonderzoek

De geconsulteerde stakeholders onderschrijven de nood aan een aanvullend kader voor de realisatie van kunstprojecten in het publieke domein. Voor het beleidsvoorbereidend praktijkonderzoek worden de volgende thema's als mogelijke onderzoektopics naar voor geschoven:

- ▶ Ontwikkelen van innovatieve co-financieringsmodellen voor kunstopdrachten;
- ▶ Ontwikkelen van innovatieve co-creatieprocessen voor kunstopdrachten;
- ▶ Ontwikkelen van stimulansen om ook private bouwheren, die geen beroep doen op subsidies, meer aan te zetten tot het realiseren van kunstprojecten in het semipublieke domein;
- ▶ Stimuleren van nieuwe samenwerkingsverbanden tussen verschillende beleidsdomeinen, het kunstenveld en andere betrokken actoren;
- ▶ Inzetten op een verbetering van de procesbegeleiding;
- ▶ Inzetten op het beter documenteren van het ontstaansproces van het kunstproject en de noden inzake onderhoud en nazorg;
- ▶ Inzetten op een kwaliteitsverhoging door de ontwikkeling van kwaliteitscriteria en een kader voor de kwaliteitsborging;
- ▶ Onderzoek naar de verbreding van de mogelijke kunstvormen en de mogelijke cross-overs met de toegepaste kunsten;
- ▶ Onderzoek naar de mogelijkheden van kunstopdrachten in het publieke domein om actief burgerschap te stimuleren en de inspraak in de vormgeving en kwaliteit van de publieke ruimte te verhogen;
- ▶ Inzetten op capaciteitsopbouw van (jonge) kunstenaars over de specificiteit van kunstprojecten in het publieke domein.

5.2 Mogelijke partners voor het praktijkonderzoek

Uit de stakeholderbevraging blijkt dat vanuit de verschillende beleidsdomeinen een grote interesse is om betrokken te worden bij het beleidsvoorbereidend praktijkonderzoek in kader van de volgende projecten:

- ▶ Vlaamse Landmaatschappij voor Landinrichtingsprojecten;
- ▶ Departement Mobiliteit en Openbare Werken voor investeringsprojecten in mobiliteitsinfrastructuur;
- ▶ De Vlaamse Waterweg voor investeringsprojecten in watergebonden infrastructuur;
- ▶ Agentschap Binnenlands bestuur voor stadshernziensprojecten;
- ▶ Agentschap Onroerend Erfgoed voor erfgoedsites;
- ▶ Agentschap voor Natuur en Bos voor natuurontwikkelingsprojecten.

Voor het stimuleren van nieuwe samenwerkingsverbanden en de ontwikkeling van innovatieve co-creatie en cofinancieringsmodellen is het belangrijk dat naast de geïnteresseerde beleidsdomeinen ook een brede groep aan actoren betrokken wordt bij het beleidsvoorbereidend praktijkonderzoek:

- ▶ Bouwheren;
- ▶ Gebruikers;
- ▶ Omwonenden;
- ▶ Kunstenaars;
- ▶ Lokale besturen;
- ▶ Procesbegeleiders en bemiddelaars;
- ▶ Experts;
- ▶ Architecten en stedenbouwkundige ontwerpers;
- ▶ Private marktpartijen;
- ▶

Conclusie

De onderzoeksresultaten van zowel het evaluatietraject van het bestaande decreet als het vervolgtraject tonen aan dat er bij de geconsulteerde stakeholders een sterk draagvlak bestaat voor een herziening van het decreet dat inzet op de realisatie van kwaliteitsvolle kunstprojecten in gebouwen. De visie dat kunst een meerwaarde kan betekenen voor de leefomgeving en dat de overheid een stimulerende en regelgevende rol moet vervullen voor de realisatie van kwaliteitsvolle kunstprojecten, wordt breed gedeeld. Deze gedeelde visie is positief en vormt de sokkel voor een voorstel tot wijziging van decreet.

Vertrekkende van de knelpunten van het bestaande decreet die tijdens het onderzoek in kaart gebracht werden stellen we de volgende wijzigingen aan het bestaande percentagedecreet voor:

- ▶ Meer gerichte afbakening van het toepassingsgebied;
- ▶ Actualisering van de percentages en schijven;
- ▶ Verruiming van de mogelijke kunstprojecten;
- ▶ Meer flexibiliteit voor de bouwheren;
- ▶ Meer aandacht voor kwaliteitsborging, nazorg en behoud;
- ▶ Beter begeleiding van de opdrachtgevers, ontwerpers en kunstenaars.

We wijzen hierbij echter ook op een aantal aandachtspunten voor de verdere uitwerking en operationalisering van het hernieuwde decreet:

- ▶ De modaliteiten voor de inpassing van de vraaggestuurde infrastructuurforfaits zoals toegepast binnen de zorgsector noodzaakt een verdere juridische en fiscaaltechnische aftoetsing;
- ▶ Vanuit het Facilitair bedrijf bestaat er een weerstand om private marktpartijen, waarmee een lange termijn engagement wordt aangegaan, verplichtingen op te leggen inzake kunstopdrachten in publieke bouwprojecten;
- ▶ Binnen de onderwijssector, en in het bijzonder vanuit het GO! dat zelf als bouwheer optreedt, wordt aangegeven dat de huidige investeringsmiddelen niet toereikend zijn om de verplichte toepassing van het decreet te handhaven;
- ▶ De noodzaak aan duidelijke afspraken en een goede gegevensuitwisseling tussen de betrokken actoren voor toezicht op de correct toepassing van het hernieuwde decreet.

De onderzoeksresultaten van het onderzoekstraject wijzen ook op een grote interesse voor een beleidsvoorbereidend praktijkonderzoek voor de ontwikkeling van een nieuw instrumentarium dat inzet op de realisatie van kunstopdrachten in het volledige publieke domein.

Bijlagen

Bijlage 1: Consultatienota interviews met vertegenwoordigers van de persoonsgebonden beleidsdomeinen

Bijlage 2: Verslagen van de interviews met vertegenwoordigers van de persoonsgebonden beleidsdomeinen

Bijlage 3: Draaiboek rondetafel met vertegenwoordigers van de grondgebonden beleidsdomeinen

Bijlage 4: Verslag rondetafel met vertegenwoordigers van de grondgebonden beleidsdomeinen

Bijlage 5: Draaiboek stakeholdergesprek

Bijlage 6: Verslag stakeholdergesprek

Bijlage 7: Verslagen van de bevraging van de zorgsector